

Willemijn

en het belang van een goede zorgstructuur

Anita Bootsman en Ine Spee

WILLEMIJN

EN

HET BELANG VAN EEN GOEDE ZORGSTRUCTUUR

Anita Bootsman en Ine Spee

Utrecht en 's-Hertogenbosch, 2006

Deze publicatie is totstandgekomen in opdracht van de projectgroep 'Kwaliteit van de leerlingenzorg in VMBO en Praktijkonderwijs'.

Fotografie: Fotobureau Lens

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2006, APS, Utrecht en KPC Groep, 's-Hertogenbosch

INHOUD

Woord vooraf	3
Inleiding	5
1 Interne zorgstructuur	7
1.1 Aandachtspunten	9
1.2 Randvoorwaarden	10
1.3 Werken in de schoolpraktijk	12
1.4 Het professionele moment	18
2 Verwijzen	19
2.1 Verwijsmogelijkheden	19
2.2 Werken in de schoolpraktijk	21
3 Zorgadviesteam	23
3.1 Functies zorgadviesteam	24
3.2 Werken in de schoolpraktijk	28
4 Bijlage	32
4.1 Voorbeelden van zorgstructuren	32
4.2 Handige hulpmiddelen	38
4.3 Taken en functies diverse instellingen	39

WOORD VOORAF

U heeft een brochure in handen die geschreven is in opdracht van de projectgroep 'Kwaliteit van de leerlingenzorg in VMBO en Praktijkonderwijs'.

Thema is: integrale jeugdzorg. Een lastige en complexe materie, zoals we inmiddels met elkaar weten. Veel instanties en personen zetten zich in om kinderen die uit de boot dreigen te vallen binnen boord te houden. Op school, in het gezin en op straat kunnen kinderen tegen problemen aanlopen die ze zelf moeilijk of soms helemaal niet kunnen oplossen. Scholen, politie, Bureau Jeugdzorg, justitie en schoolmaatschappelijk werk proberen adequate ondersteuning aan deze kinderen te geven. Gelukkig beschikken we in dit land over veel deskundige, enthousiaste en hardwerkende professionals. En toch gaat het nogal eens mis, omdat samenwerking en regie nog voor veel verbetering vatbaar zijn. Samenwerking op het gebied van ondersteuning van kinderen op het niveau van de overheid: rijk, provincie en gemeente, op het niveau van bestuur en management van scholen en instanties voor jeugdhulpverlening en op het niveau van professionals in de verschillende instituten en instellingen. Schaken op drie borden tegelijk met stellingen die gewoonweg moeilijk zijn: ga er maar aan staan!

Anita Bootsman (APS) en Ine Spee (KPC Groep) zijn daaraan gaan staan. Binnen ons project 'School en omgeving' hebben zij vanuit vele casusbeschrijvingen dit praktische boekje geschreven. De praktijk is dus de leermeester, de theorie volgt de praktijk.

Centraal staat Willemijn die in de problemen is gekomen. Hoe wordt zij op een adequate en effectieve manier geholpen bij het overwinnen van die problemen? Dat leest u in deze brochure. Uitgaand van het kind (daar gaat het immers om!) worden praktijk en theorie aan elkaar verbonden. Handige tips, overzichtelijke schema's en bruikbare strategieën helpen de school om de lastige materie van integrale jeugdzorg vorm te geven. Vanuit de eigen verantwoordelijkheid en de eigen professionaliteit.

Ik bedank de scholen, de medewerkers van het project 'School en omgeving' en de beide auteurs van harte voor hun bijdragen en inzet. De lezers, of liever de gebruikers van deze brochure, wens ik toe dat zij met de tips en handreikingen een volgende stap kunnen maken bij de begeleiding van kinderen die het niet zo makkelijk hebben in hun dagelijks leven.

Ed Veenstra
Projectleider 'Kwaliteit van de leerlingenzorg in VMBO en Praktijkonderwijs'

Casus Willemijn

Willemijn is 14 jaar en zit in de tweede klas vmbo.

Het is een stille leerling die matig presteert op school en niet veel contact heeft met medeleerlingen. Haar ouders zijn gescheiden toen ze nog jong was.

Ze heeft twee oudere zussen die het huis al uit zijn. Haar moeder woont samen met een vriend.

De mentor van Willemijn maakt zich wat zorgen om haar: ze wordt steeds magerder, haar cijfers hollen achteruit. Ook haar gedrag in de lessen wordt recalcitranter.

INLEIDING

De begeleiding van leerlingen op school vraagt om een goed functionerende interne zorgstructuur waar problemen van leerlingen tijdig gesignaleerd worden, waar over leerlingen gesproken wordt en waar onder andere consultatie en intervisie plaatsvinden. Dat betekent dat er een afgesproken procedure in de begeleiding is en dat de stappen die daarin genomen moeten worden, zijn vastgelegd en voor iedereen helder zijn.

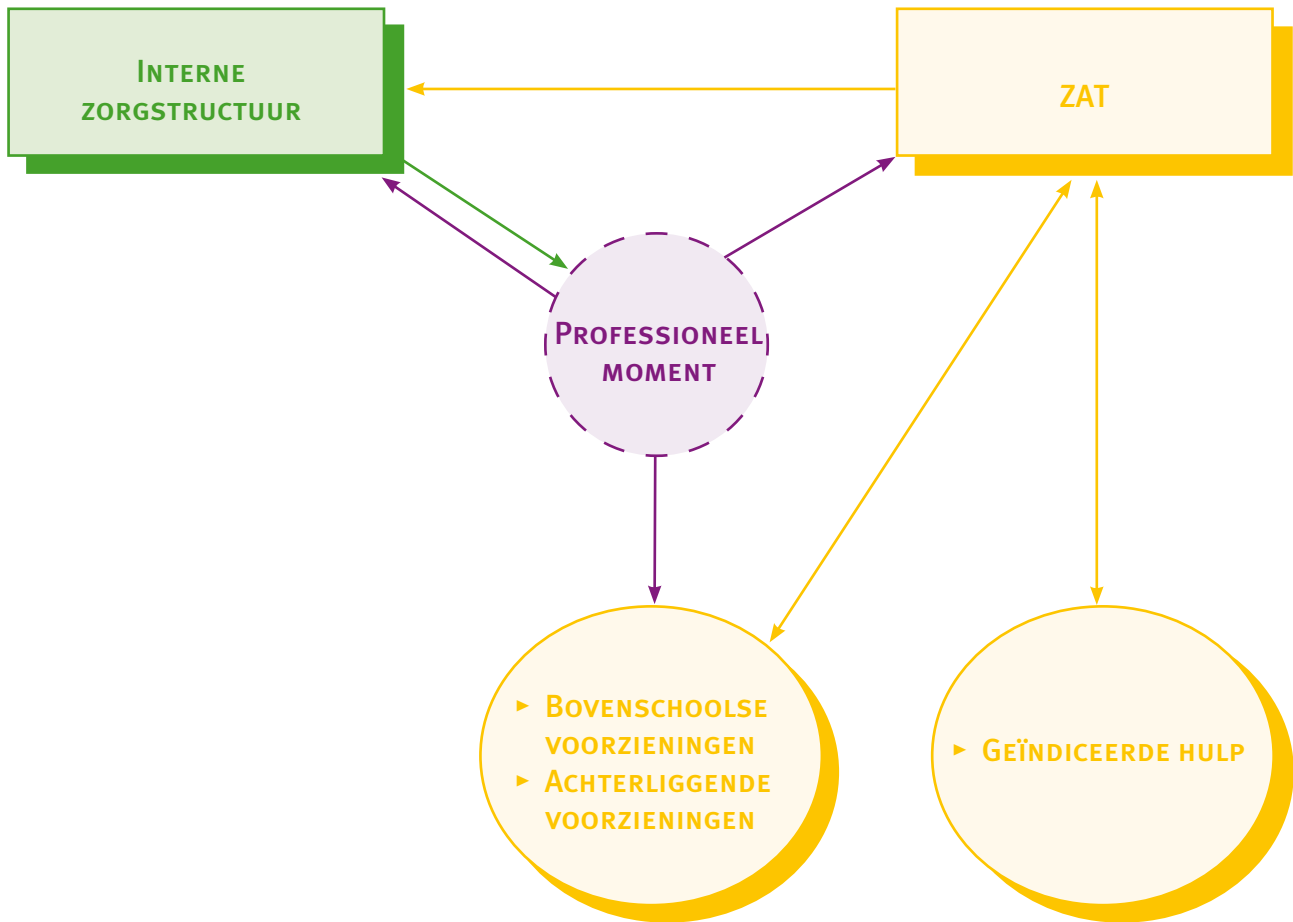
Gelukkig worden veel leerlingen door tijdige signalering en adequate begeleiding op het goede spoor gezet en gehouden. Dan voldoet de interne zorgstructuur.

Soms zijn de problemen echter te complex en is naast de interne begeleiding ook tijdige doorverwijzing nodig naar bovenschoolse voorzieningen en/of een aanmelding bij het zorgadviesteam (ZAT).

De interne zorgstructuur van een school is dynamisch en beweegt zich in het krachtenveld van veranderende leerlingenproblematiek, de maatschappelijke context en de vaardigheden/competenties van docenten. Een school kan nooit alle problemen van leerlingen oplossen; daarom zijn er zorgadviesteams, bovenschoolse/achterliggende voorzieningen en regionale arrangementen. Het is de opdracht van de school om de schoolgrenzen te bepalen en op tijd aanvullende zorg in gang te zetten. Dat is ook het moment, het

professionele moment, waarop nagedacht moet worden over de beste vervolgstap met betrekking tot de begeleiding van een leerling.

In deze publicatie maken we aan de hand van het verhaal van Willemijn zichtbaar hoe de interne zorgstructuur kan functioneren. We geven aandachtspunten aan voor interne en externe verwijzingen. Met de casus Willemijn laten we zien welke verwijsmogelijkheden er zijn naar bovenschoolse (achterliggende) voorzieningen en op welk moment leerlingen aangemeld worden bij het ZAT. Daarmee geven we een schets van hoe trajecten kunnen lopen en welke zaken een rol spelen bij de begeleiding van een leerling. We illustreren hoe sommige scholen/samenwerkingsverbanden de structuur op een dusdanige manier hebben vormgegeven dat een goede interne en externe samenhangende zorg tot stand is gekomen.

Figuur 1 - De zorg schematisch weergegeven

1 INTERNE ZORGSTRUCTUUR

Het startpunt in de begeleiding is de school. Daar kan worden gesignaleerd dat de leerling vastloopt, dat de begeleiding goed gaat of onvoldoende resultaten oplevert. Of dat de leerling al externe hulp heeft (gehad) en er misschien een ambulante begeleider betrokken is bij deze leerling.

Op 1 augustus 2003 is de leerlinggebonden financiering ingevoerd. Leerlinggebonden financiering heeft de mogelijkheden verruimd om leerlingen met een handicap of stoornis in het regulier onderwijs op te vangen en te integreren. Tevens is de vrijheid van de ouders vergroot bij het maken van een keuze tussen plaatsing van hun kind op een reguliere school of plaatsing op een school voor speciaal onderwijs. Als de ouders kiezen voor regulier onderwijs krijgt de school een leerlinggebonden budget (rugzakje) waaruit onder meer de ambulante begeleiding vanuit een REC bekostigd kan worden. Een stijgend aantal leerlingen met een rugzakje kiest voor het regulier onderwijs. Dat stelt extra eisen aan de zorgstructuur van een school.

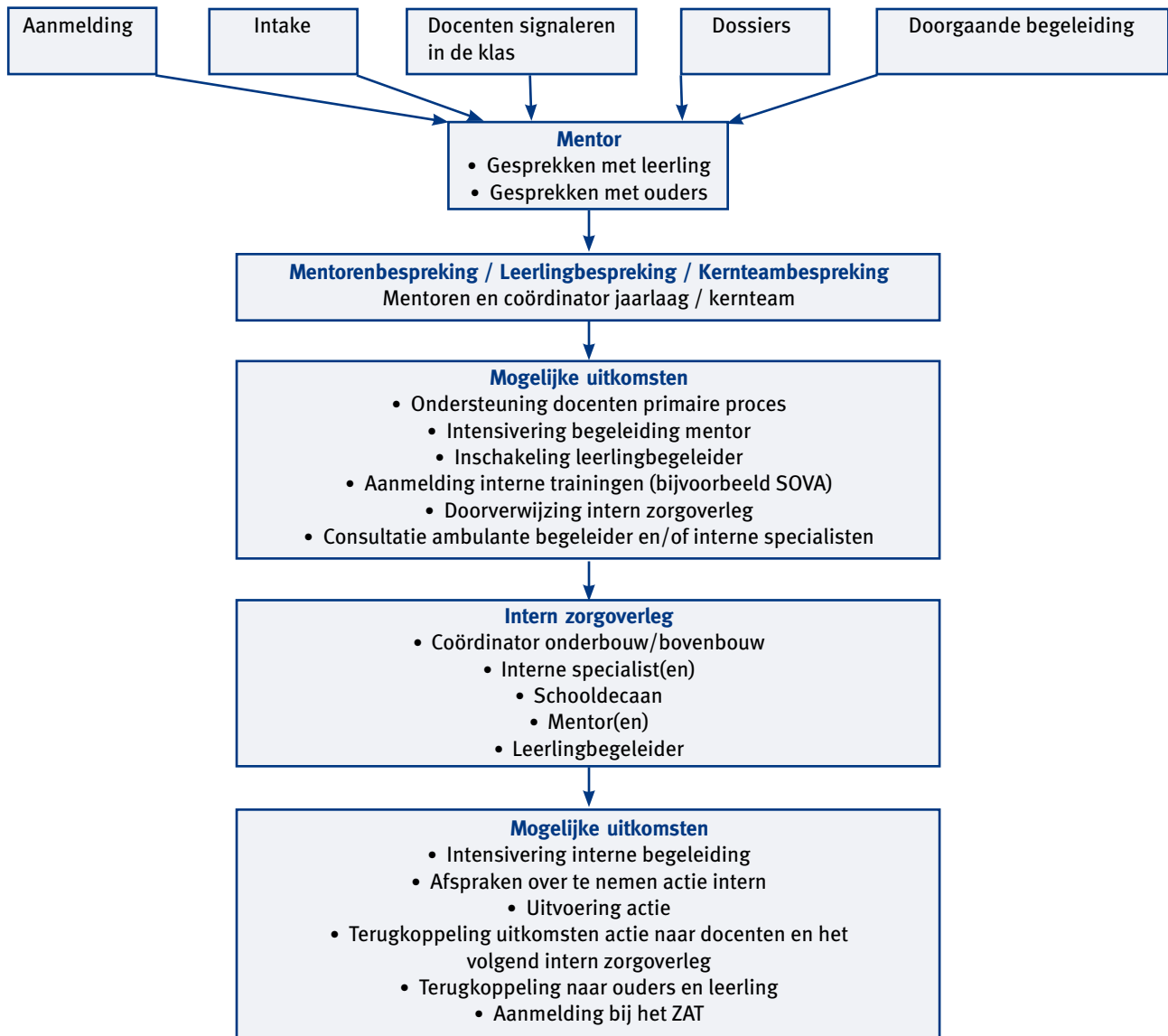
De interne zorgstructuur staat voor het begeleiden van leerlingen die extra zorg nodig hebben. Docenten signaleren vaak als eerste in de klas dat een leerling extra aandacht nodig heeft. Vanuit de leerlingdossiers, die door de mentor ingezien worden, kan

ook al vanuit de vorige school bekend zijn dat leerlingen doorgaande begeleiding nodig hebben. Ook bij zogenaamde rugzakleerlingen is vaak al bekend welke aanvullende begeleiding door ambulante begeleiders gegeven kan worden en wat de school daaraan kan bijdragen.

De mentor, afdelingsleider, coördinator, leerlingbegeleider en/of andere functionarissen hebben gesprekken met de leerling en zijn/haar ouders/verzorgers en bespreken deze signalen (vaak) met de mentor en in teamverband.

Ook worden - indien bekend - externe betrokkenen uit het (nabije) verleden of anderen die nog een rol hebben in de begeleiding van de leerling (of in de thuissituatie) geïnformeerd en geraadpleegd. Mocht de begeleiding van de leerling niet voldoende resultaten opleveren, dan kan ten slotte een doorverwijzing naar het zorgadviesteam noodzakelijk zijn.

De interne zorgstructuur van een school zou er als volgt uit kunnen zien.

Figuur 2 - Voorbeeld van de interne zorgstructuur

1.1 AANDACHTSPUNTEN

In de school staat het leren van leerlingen centraal en de school heeft de taak ervoor te zorgen dat dit in zo optimaal mogelijke omstandigheden kan gebeuren.

Schoolsucces wordt niet alleen bepaald door kennisoverdracht, maar ook door het welzijn van leerlingen. Daarom heeft de school de taak een bijdrage te leveren aan zowel een goed leerklimaat als een veilig sociaal-emotioneel klimaat.

Dat betekent dat de school:

- een begeleidingsverantwoordelijkheid heeft;
- haar begeleiding en zorg volgens een overzichtelijke structuur moet organiseren, die bij alle deelnemers in de school bekend is;
- een zichtbaar aanbod van zorg moet hebben;
- dit zorgaanbod in overeenstemming moet brengen met de (veranderende) hulpvragen van de leerlingen. Dit vraagt een continue ijking van het eigen aanbod;
- de route in zorg (van signaleren in het primaire proces tot en met uitvoering van begeleiding) tussen de verschillende partners goed moet communiceren, zodat dit het primaire proces ten goede komt.

In de begeleiding van leerlingen zijn er diverse momenten waarop verschillende functionarissen keuzes maken om de begeleiding ter hand te nemen, om anderen binnen de school dan wel van buiten de school erbij te betrekken of om de combinatie te

maken van interne begeleiding en externe ondersteuning. Deze momenten moeten bekend zijn in de school en intern goed gecommuniceerd worden. Ook de leerling en ouders/verzorgers moeten weten wat er gebeurt en waarom. De betrokkenheid van de ouders is van het begin af aan een fundamenteel onderdeel van dit proces: informeren, betrekken, deelgenoot maken van het probleem en toestemming vragen vormen daar essentiële bestanddelen van.

In de begeleiding kunnen keuzes gemaakt worden met betrekking tot tempo, intensiteit, duur en dergelijke. Deze keuzes worden gemaakt op basis van:

- tijdig signaleren;
- het aanwezige zorgaanbod;
- (de draagkracht van) de interne zorgstructuur en de deskundigheid van de betrokken functionarissen/interne specialisten;
- onderzoek of de gegeven begeleiding wel bij de aard van de problematiek past;
- samenwerking/netwerkvorming met externe partners/voorzieningen;
- terugkoppeling tijdens en na de begeleiding.

De problematiek van de leerling kan door de pedagogisch/didactische kwaliteiten van de docent(en) onvoldoende onderkend worden, waardoor een juiste begeleiding mogelijk achterwege blijft, dan wel te laat wordt ingezet.

Professionalisering van docenten op dit gebied is een continue activiteit.

1.2 RANDVOORWAARDEN

Naast de genoemde aandachtspunten is het goed de volgende randvoorwaarden in de school als erkende uitgangspunten te nemen.

BINDING EN AANDACHT

Iedere leerling verdient aandacht. De ouder die ooit op een ouderavond een mentor heeft ontmoet die zich niet voor de geest kon halen hoe hun zoon/ dochter eruitziet, weet hoe pijnlijk dit is: ook leerlingen die geen problemen geven en goed in hun vel zitten verdienen aandacht.

In een school waar binding ervaren wordt en aandacht voor elkaar is, ervaart iedere leerling respect en belangstelling voor zijn persoon en kent hij de mogelijkheden om - indien nodig - hulp te vragen. Om dit te realiseren zijn de volgende zaken van belang:

- een uitgesproken visie op de pedagogische opdracht van de school, die door alle medewerkers wordt uitgedragen;
- functionarissen met duidelijke taakomschrijvingen en die gemakkelijk toegankelijk zijn voor leerlingen bij sociaal-emotionele problematiek;
- leerlingenparticipatie op allerlei terreinen (inspraak, mediation en dergelijke);
- ouderparticipatie;
- een helder overzicht voor leerlingen en hun ouders met betrekking tot de sociaal-emotionele zorg die de school biedt;

- behapbare span of control voor de mentor (taakomvang en aantal leerlingen).

GOED CONTACT MET OUDERS

Ouders hebben de verantwoordelijkheid voor de zorg van hun kinderen. Het is niet de bedoeling dat de school deze zorg gaat overnemen, maar dat de school een ‘contract’ afsluit met de ouders rond de begeleiding van hun kind. Duidelijk moet zijn wat de ouders verwachten van de school en wat de opvattingen van school zijn over verantwoordelijkheid en opvoeding. Het is in het belang van kinderen en hun ouders recht te doen aan de loyaliteit die er tussen ouders en kinderen bestaat en als school niet de rol van de ‘betere ouder’ te nemen. Vroegtijdig inschakelen van ouders is van groot belang.

Verder zijn de volgende zaken van belang:

- intakegesprekken met ouders bij aanmelding;
- drempelverlagende activiteiten/ouderavonden;
- betrokkenheid van ouders bij school vergroten door hen uit te nodigen bij bijvoorbeeld presentaties van leerlingen.

TOERUSTING VAN DE DOCENT

Of het nu om vakdocenten of mentoren gaat, om leerlingbegeleiders, coaches, tutoren of pedagogische conciërges, alle medewerkers die werken met leerlingen dienen ook geschoold te zijn op het terrein van signaleren van sociaal-emotionele problematiek.

De volgende competenties zijn daarbij van belang:

- signaleren en op tijd doorverwijzen;
- individuele gesprekken voeren met leerlingen;
- zelf veiligheid ervaren;
- gemotiveerd zijn om zichzelf te verbeteren;
- (willen) investeren in de leerlingen (en hun ouders).

In functioneringsgesprekken met docenten komen deze zaken dan ook aan de orde. Middelen die de professionaliteit van begeleiders kunnen verhogen zijn:

- trainingen en studiedagen;
- intervisie;
- collegiale consultatie;
- goede lijnen met externe expertisepunten;
- kennis van afspraken, bovenschoolse en regionale voorzieningen binnen en buiten het samenwerkingsverband.

GOEDE BALANS TUSSEN BETROKKENHEID EN PROFESSIONALITEIT

De betrokkenheid van docenten in de school bij 'hun' leerlingen is vaak groot. Sommige leerlingen komen zware tijden redelijk door omdat ze op school een luisterend oor hebben en een warme plek. Voor docenten, maar ook voor de leerlingen die ze begeleiden, is het van belang te reflecteren op hun eigen betrokkenheid. Intervisie kan bijdragen aan reflectie.

Daarnaast zijn interne schoolbegeleiders vaak zo toegewijd en uitgerust dat het voor docenten wel heel gemakkelijk wordt om leerlingen door te verwijzen. De primaire verantwoordelijkheid voor signaleren en eerste gesprekken met leerlingen en ouders ligt echter bij de docent/mentor.

SAMENWERKING MET (INTERNE) SPECIALISTEN (INTERN ZORGOVERLEG)

Er zijn steeds meer specialisten in de school nodig omdat docenten niet in de eerste plaats zijn opgeleid in het begeleiden van leerlingen met leerproblematiek of sociaal-emotionele hulpvragen. Ook de soms moeilijke gezinssituaties maken aanvullende ondersteuning noodzakelijk.

De adviezen en ondersteuning van een orthopedagoog, maatschappelijk werker, counselor, ambulante begeleider en RT'er kunnen de professionaliteit van de docent verhogen en de werkdruk van docenten verlichten. Van belang daarbij is dat de lijnen kort zijn en dat vaste functionarissen gemakkelijk bereikbaar zijn.

Hiervoor is nodig:

- voorlichting door specialistische functionarissen;
- duidelijke taakomschrijvingen van deze functionarissen;
- goede procedures voor aanmelding en terugkoppeling.

CO-PARTNERSHIP VAN DE LEERLING

Een school die leerlingen opleidt voor het leven in de maatschappij en *zelf*verantwoordelijk wil maken, moet leerlingen ook leren eigenaar te worden van hun eigen probleem. Soms is het gemakkelijker en sneller om het probleem op de eigen schouders te nemen, maar dit leidt vaak tot teleurstellingen omdat leerlingen het dan bijvoorbeeld bij doorverwijzing laten afweten.

ZELFSTURING OPBOUWEN

In een school met een goed pedagogisch klimaat ervaart iedere leerling dat hij ruimte heeft om voor zijn eigen toekomst te kiezen. Voor de leerling zijn de volgende zaken belangrijk:

- eigen keuze van taken;
- zelfbeoordeling;
- portfolio inzetten voor zelfreflectie en voortgangsafspraken;
- leerlingenparticipatie;
- medeverantwoordelijkheid voor in te roepen hulp.

HELDERE TAAKAFBAKENING EN BETROKKENHEID VAN HET MANAGEMENT

Wanneer er onvoldoende afbakening is in taken, functies en zeggenschap kan dit het functioneren van de mentor, zorgcoördinator en de leerlingenzorg belemmeren.

Veel overleg langs informele lijnen zorgt voor verwar-

ring en onduidelijkheid; heldere communicatielijnen en het vastleggen van afspraken komen daardoor in het geding. Daarnaast kunnen leerlingen gemakkelijk tussen wal en schip belanden als er geen goede afspraken zijn over de *casusregie*.

Van de andere kant is het van belang dat het management betrokkenheid laat zien bij het formuleren van het zorgbeleid en bij het nemen van beslissingen op zorggebied, bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband, en dit goed terugkoppelt naar de interne zorg.

1.3 WERKEN IN DE SCHOOLPRAKTIJK

Bezorgd om het welzijn van Willemijn volgen we haar in het zorgtraject. We laten de interventies zien van de bij haar betrokken personen die mogelijk kunnen plaatsvinden.

Casus Willemijn

A Signaleren en eerste gesprek met mentor

Ook in de klas valt Willemijn op als een leerling 'waar wat mee is'. Enkele docenten proberen met Willemijn in gesprek te komen, maar dat lukt niet.

Ze informeren en raadplegen elkaar en consulteren de mentor. Er volgen intensievere gesprekken met Willemijn en de mentor.

Tijdens een van die gesprekken vertelt Willemijn dat haar moeder af en toe te veel drinkt. Moeder is veel gaan drinken nadat drie jaar geleden het jongste zusje is overleden. De laatste maanden is dat drankgebruik enorm toegenomen.

In het weekend loopt het vrijwel altijd uit de hand. Dan gaat moeder met haar vriend naar het café en komt geheel dronken met haar vriend thuis. Moeder gedraagt zich dan erg agressief, gooit dingen door het huis en maakt hardhandig ruzie met de vriend. Vanwege deze problemen zijn de zussen van Willemijn uit huis vertrokken. Haar vader is al jarenlang uit beeld.

Willemijn vindt af en toe rust bij een van haar zussen, maar durft niet vaak van huis weg te gaan omdat ze zich verantwoordelijk voelt voor haar moeder. Ze is ook bang dat een van de ruzies wel eens erg uit de hand kan lopen.

Haar zussen hebben hun handen van hun moeder afgetrokken en adviseren haar dat ook te doen, maar dat kan ze niet over haar hart verkrijgen.

Ze heeft het idee dat zij de enige is die de problemen in huis nog enigszins binnen de perken kan houden.

Haar moeder en vriend mishandelen haar niet, zegt Willemijn, maar de situatie in huis is vooral in het weekend zeer beangstigend en bedreigend. Willemijn weet nooit wat haar te wachten staat en is bang voor de gewelddadige sfeer in huis.

Ze wil er eigenlijk liever niet over praten, want ze schaamt zich en is bang dat de school navraag doet bij moeder. Willemijn vraagt de mentor geen contact met thuis op te nemen. De mentor legt uit dat dit op grond van haar schoolresultaten wel noodzakelijk is.

A Aandachtspunten voor de mentor

- 1 De mentor zorgt voorafgaand aan het eerste gesprek dat hij goed op de hoogte is van de signalen en eventuele begeleidingsinterventies van zijn collega's.
- 2 De mentor luistert, stimuleert en maakt het gesprek tot een veilige plek voor de leerling, waardoor de leerling zijn verhaal kan doen.
- 3 De mentor kan geen geheimhouding beloven, alleen vertrouwelijkheid.
- 4 Indien de mentor overleg met de ouders wil gaan voeren, neemt hij vooraf contact op met de leerling. Wanneer een leerling vraagt geen contact met thuis op te nemen, is het belangrijk met de leerling te bespreken dat de mentor ook een eigen verantwoordelijkheid naar de ouders heeft. Van belang is dat de mentor de vertrouwensband met de leerling instandhoudt. Dit is een subtiel evenwicht.
- 5 De mentor maakt verslag van de gesprekken met de leerling en neemt deze informatie op in het leerlingendossier. Daarbij houdt hij rekening met de privacy en het vertrouwen van de leerling.

Casus Willemijn

B De mentor in het kernteam

De mentor neemt naar aanleiding van de schoolresultaten contact op met moeder. Hij treft een uitgebluste vrouw aan die geen grip lijkt te hebben op haar eigen leven en niet weet wat ze met haar dochter aan moet. De moeder geeft aan dat Willemijn thuis problemen heeft met haar nieuwe vriend en dat ze daardoor vaak conflicten hebben. Maar 'ze moet maar accepteren dat er weer een man in huis is'.

Ze geeft aan dat ze het moeilijk vindt, zo'n puberdochter in huis, en dat de mentor haar maar streng moet toespreken. Moeder praat niet over andere problemen thuis.

Ondertussen blijft het met Willemijn niet goed gaan. De gesprekken met de mentor laten geen vooruitgang zien en de contacten met moeder blijven moeizaam. Ze komt te laat op school, houdt zich niet aan de afspraken en zegt dat ze van school af wil. Willemijn was altijd een redelijk goede leerling en de docenten en mentor beginnen zich echt zorgen te maken. Het huiswerk maakt ze ook niet meer en soms vermoedt de docent Nederlands, met wie →

Willemijn goed contact heeft, dat er thuis geslagen wordt. Willemijn heeft wel eens een blauwe plek. De docent Nederlands heeft al vaker geprobeerd het gesprek met Willemijn hierover aan te gaan, maar met weinig resultaat. Ze neemt contact op met de mentor.

De mentor heeft het gevoel dat zijn mogelijkheden zijn uitgeput en maakt zich vooral ook zorgen over het welzijn van Willemijn. Hij wil het kernteam raadplegen om een volgende stap te kunnen zetten.

De mentor bespreekt met zijn collega's van zijn kernteam (leerlingbespreking) de volgende vragen:

- Welke eventuele aanvullende signalen hebben jullie?
- Hoe ondersteun ik Willemijn?
- Wil ze eigenlijk wel ondersteund worden?
- Wat zouden jullie doen?
- Wat besluiten we te doen?
- Is een doorverwijzing naar het intern zorgteam een optie?

B Aandachtspunten voor de kernteambespreking

- 1 De mentor formuleert zorgvuldig zijn vraag aan het kernteamoverleg (leerlingbespreking). De voorzitter van het overleg volgt een korte gespreksprocedure om de achterliggende informatie helder te krijgen en iedereen de gelegenheid te geven aanvullende informatie te verschaffen.
- 2 Het kernteam besluit de leerling door te verwijzen naar het intern zorgoverleg op grond van de informatie van de mentor in overleg met de zorgcoördinator.
- 3 Het doorverwijzingsbesluit wordt door de mentor teruggekoppeld naar de docenten en naar leerling en ouder(s).
- 4 Docenten krijgen handelingstips aangereikt ten behoeve van de begeleiding in het primaire proces.
- 5 In het leerlingendossier worden de resultaten van het overleg vastgelegd.

Casus Willemijn

C Van kernteamoverleg naar intern zorgoverleg

Het kernteam besluit Willemijn door te verwijzen naar het intern zorgoverleg. Het kernteam mist de aanvullende expertise en vindt de problematiek van Willemijn te hardnekkig en te complex om die zelf op te lossen. Uitstel van specialistische hulp zou kunnen leiden tot het afglijden van Willemijn.

Intern specialisme is noodzakelijk.

De hulpvraag vraagt naar manieren om Willemijn uit haar sociaal isolement te halen en contact aan te gaan met interne begeleiders in de school om met haar een hulpvraag te formuleren.

In het intern zorgoverleg wordt afgesproken dat de schoolmaatschappelijk werkster de aangewezen persoon is om Willemijn verder te helpen. De mentor blijft verantwoordelijk voor de bespreking van haar schoolresultaten.

De schoolmaatschappelijk werkster voert maximaal vijf gesprekken met Willemijn en de uitkomst daarvan komt terug in het intern zorgoverleg. Daarna wordt besproken of en op welke wijze de moeder in het begeleidingstraject wordt betrokken.

Er wordt rekening mee gehouden dat deze gemaakte afspraak wellicht onvoldoende zal blijken, maar wel waard om te proberen. Worden er geen vorderingen gemaakt, dan ontstaat voor de school een zogenaamd professioneel moment waarop besproken moet worden wat er verder moet gaan gebeuren.

C Aandachtspunten voor het intern zorgoverleg

- 1 De mentor bundelt alle tot nu toe beschikbare informatie en brengt deze in het intern zorgoverleg in.
- 2 In het intern zorgoverleg noteert de mentor de gemaakte afspraken en neemt deze op in het leerlingendossier.
- 3 De mentor koppelt de afspraken terug naar de docenten.
- 4 Docenten krijgen handelingstips aangereikt ten behoeve van de begeleiding in het primaire proces.
- 5 In het leerlingendossier wordt hiervan een aantekening gemaakt.
- 6 Alle betrokkenen gaan aan het werk en er wordt afgesproken om na zes weken de uitkomsten van de begeleiding te evalueren. Er wordt gewerkt vanuit PLAN – DO – CHECK – ACT, een systematische wijze om te onderzoeken of de afgesproken begeleidingsactiviteiten ook de goede dingen zijn en de dingen die er toe doen.
- 7 Als de afspraken niet tot voldoende resultaat leiden, ontstaat een zogenaamd professioneel moment: het moment waarop de school en bijvoorbeeld de schoolmaatschappelijk werkster gezamenlijk constateren dat de interne zorgstructuur niet langer toereikend is en dat externe zorgstructuren betrokken moeten worden bij de begeleiding.

1.4 HET PROFESSIONELE MOMENT

Nadat een leerling, een groep leerlingen of hulpvragen van docenten in de interne zorgstructuur zijn besproken, komt er een moment waarbij teruggekeken kan worden of de aanpak goed heeft geholpen, of de leerling erbij gebaat is geweest en of de aard van de problematiek in positieve zin is veranderd. Ook wordt bekeken of de docenten voldoende geholpen zijn met hun vragen. Vaak zijn de antwoorden positief, maar het komt natuurlijk ook voor dat er méér moet gebeuren om de betreffende leerling verder te helpen. Dit méér ligt dan vaak buiten de school. Het moment waarop geconstateerd wordt dat aanvullende begeleiding noodzakelijk is geworden, noemen we ‘het professionele moment’: het moment waarop de school besluit dat zij naar hulp/begeleiding vanuit toegevoegde expertise moet gaan zoeken. De grenzen van de schoolzorg zijn bereikt (school kan niet meer verder) en er moet toch iets gebeuren. Er wordt gereflecteerd op de inspanningen tot nu toe en de effecten ervan.

In het professionele moment wordt gereflecteerd op de volgende stap die de school in samenwerking met externen/externe voorzieningen zal gaan nemen.

2 VERWIJZEN

2.1 VERWIJSMOGELIJKHEDEN

Als de begeleiding binnen de interne zorgstructuur niet toereikend blijkt, komt vanuit het professionele moment vervolgens de externe zorgstructuur in beeld.

Verwijzing kan plaatsvinden naar:

- bovenschoolse voorzieningen;
- achterliggende voorzieningen;
- het ZAT;

en totstandkomen:

- op verzoek van de ouders in overleg met de school;
- rechtstreeks door de zorgcoördinator na overleg met de mentor;
- via het intern zorgoverleg (zorgcoördinator);
- via interne specialisten;
- via het ZAT (zorgcoördinator).

Hierna gaan we verder in op mogelijkheden van bovenschoolse en achterliggende voorzieningen en op het ZAT.

BOVENSCHOOLSE VOORZIENINGEN

Dit zijn de voorzieningen die of binnen het samenwerkingsverband, waarvan de school deel uitmaakt, of regionaal zijn afgesproken en waarvan de school gebruik kan maken. Bijvoorbeeld reboundvoorzieningen, time-outgroepen, de zorgklas, bovenschoolse trainingen op thema's als depressiviteit, enzovoort.

Bij deze vormen van doorverwijzing is het van belang de communicatie hierover naar andere belanghebbers binnen de school te waarborgen, evenals de terugkoppeling van het bereikte resultaat en het communiceren over handelingstips voor in de klas. En natuurlijk is medewerking en betrokkenheid van de ouders voor iedereen van belang.

Er zijn verschillende bovenschoolse mogelijkheden die naast elkaar kunnen bestaan of opeenvolgend uitgevoerd kunnen worden. We noemen er enkele.

1 DE LEERLING BLIJFT (VOORALSNOG) OP SCHOOL

Soms kan een leerling met vormen van tijdelijke (preventieve) ambulante begeleiding vanuit de regio, gericht op school, leerling en zonodig ouders op school blijven en toch de juiste hulp krijgen. Een mogelijkheid is ook het volgen van korte trainingen binnen het samenwerkingsverband op probleem-specifieke thema's.

Een verbinding tussen deze externe begeleiding en de interne zorgstructuur moet gewaarborgd zijn zodat de begeleiding aanvullend is en de leerling op school beter gaat functioneren.

2 DE LEERLING GAAT (VOORLOPIG) DE SCHOOL UIT

Overplaatsing naar een tijdelijke leerplaats in bijvoorbeeld een rebound-/time-outvoorziening is een wat zwaardere vorm van bovenschoolse verwijzing. De leerling blijft wel ingeschreven op de school van

herkomst en de school blijft verantwoordelijk voor het onderwijs aan de leerling. Wat de leerling op de reboundvoorziening heeft geleerd, moet ook toegepast *kunnen* worden op de school van herkomst. Hiervoor zijn specifieke samenwerkingsafspraken nodig. Daarnaast is toestemming en blijvende betrokkenheid van de ouders noodzakelijk.

De tijdelijke leerplaats richt zich op nadere observatie:

- analyseren van gedrag;
- analyseren van onderwijsmogelijkheden;
- uitvoeren van het handelingsplan:
  - reguleren van gedrag;
  - aanleren van sociale vaardigheden;
  - continueren van onderwijs.

Na ongeveer drie maanden vindt een bespreking en besluit plaats:

- terug naar school van herkomst met begeleidde reïntegratie en nazorg;
- terug/overgang naar andere reguliere school met begeleidde reïntegratie en nazorg;
- verlenging van het verblijf op de tijdelijke leerplaats;
- andere begeleiding/hulpverlening en bijbehorend vervoltraject;
- start indicatietraject voor speciaal onderwijs of anderszins.

3 DE LEERLING GAAT VAN SCHOOL

In overleg met leerling, ouders en hulpverleningspartners wordt bekeken of een andere school beter aansluit bij de (onderwijs)behoeften van de leerling. Er wordt gezocht naar passend onderwijs, eerst

binnen het samenwerkingsverband en eventueel daarbuiten. Desgewenst wordt bemiddeling en begeleiding geboden, zo nodig en mogelijk door speciale voorzieningen in de regionale zorgstructuur, zoals Trajectbureau Opleiding & Werk.

ACHTERLIGGENDE VOORZIENINGEN

Dit zijn de voorzieningen vanuit de overheid ingericht, zoals Jeugdgezondheidszorg, MEE, Welzijnswerk en Algemeen Maatschappelijk Werk, waar de school, de leerling en de ouders gebruik van kunnen maken. Hiervoor is geen indicatie nodig, de aanmelding kan rechtstreeks vanuit de school en/of de ouders plaatsvinden. Hieronder valt bijvoorbeeld ouderbegeleiding, gezinsbegeleiding en opvoedingsondersteuning.

Het is van belang dat de begeleiding die hier plaatsvindt in nauwe samenwerking tussen school en hulpverlening wordt afgesproken en ingericht. In hoofdstuk 4 staan de wettelijke taakbeschrijvingen van deze achterliggende voorzieningen opgenomen.

ZORGADVIESTEAM

In het zorgadviesteam (ZAT) werken interne en externe zorginstellingen samen. Het ZAT kan zelf de begeleiding uitvoeren, maar er kan ook voor gekozen worden de leerling na bespreking in het ZAT door te verwijzen naar de geïndiceerde zorg, dan wel naar bovenschoolse/achterliggende voorzieningen. Zie verder hoofdstuk 3.

2.2 WERKEN IN DE SCHOOLPRAKTIJK

Casus Willemijn

D Van intern zorgoverleg naar doorverwijzing

De schoolmaatschappelijk werkster heeft vijf gesprekken gevoerd met Willemijn. De gesprekken verliepen moeizaam en er kwam nauwelijks contact tot stand. Willemijn heeft wel aangegeven dat ze het op school wel gezellig vindt, maar dat ze zich lusteloos en moe voelt. Ze ziet er ongezond uit en besteedt nauwelijks meer aandacht aan haar uiterlijk. Ook vindt ze school niet nodig voor haar toekomst: “Ik zie wel.”

De schoolmaatschappelijk werkster geeft aan dat Willemijn op haar een depressieve indruk maakt en ze heeft het vermoeden dat ze iets verbergt. Ze is er niet achter gekomen wat dit zou kunnen zijn. Elke suggestie over drugsgebruik, een onveilige situatie thuis of iets dergelijks wijst Willemijn van de hand. Desondanks vermoedt de schoolmaatschappelijk werkster dat het probleem van Willemijn te maken zou kunnen hebben met de onveilige situatie thuis: emotionele verwaarlozing, hechtingsproblematiek, een laag zelfbeeld en een gebrek aan toekomstperspectief. De schoolmaatschappelijk werkster maakt zich grote zorgen en wil de situatie voorleggen aan het zorgadviesteam (ZAT) om meedenkers vanuit andere disciplines te betrekken bij de te kiezen aanpak.

De schoolmaatschappelijk werkster heeft Willemijn te kennen gegeven dat ze contact wil gaan zoeken met moeder en vond het opmerkelijk dat Willemijn daar geen echte bezwaren tegen had. Misschien is Willemijn wel blij dat er nu iets gaat gebeuren?

Schoolmaatschappelijk werk en moeder

De schoolmaatschappelijk werkster heeft een gesprek met moeder gevoerd en haar zorgen kenbaar gemaakt. Moeder vindt nog steeds dat een en ander overdreven wordt en dat Willemijn zich niet zo moet aanstellen: ze moet gewoon naar school. En thuis moet ze zich maar eens wat prettiger gaan gedragen, dan zijn er ook minder conflicten.

De schoolmaatschappelijk werkster ervaart een afwijzende houding en vraagt zich af of moeder iets verbergt. Ze voelt zich een ongenode gast. Ze heeft tegen moeder gezegd dat ze het nodig vindt om toch verdere actie te ondernemen en dat ze overweegt Willemijn te bespreken in het ZAT en dat ze dit intern gaat bespreken. Moeder zal niet meewerken noch tegenwerken.

Besloten wordt positief in te gaan op de gestelde hulpvraag vanuit het integrale verslag van de schoolmaatschappelijk werkster en door te verwijzen naar het ZAT (het advies van de schoolmaatschappelijk werkster dus over te nemen). Er is gedegen documentatie, er is een zorgvuldige analyse gemaakt en er heeft een uitgebreid contact met dochter en moeder plaatsgevonden.

D Aandachtspunten voor doorverwijzing

- 1 De schoolmaatschappelijk werkster zorgt ervoor dat de uitkomsten van de gesprekken van de mentor met de leerling en de moeder gebundeld en samengevoegd worden tot een verslag, dat ingebracht wordt in het intern zorgoverleg.
- 2 In dit verslag staan de aard en inhoud van de gesprekken met bewaking van de privacy. Aan het verslag wordt een hulpvraag gekoppeld, bijvoorbeeld: Is het interne team het eens met een doorverwijzing naar het ZAT?
- 3 In het intern zorgoverleg wordt deze hulpvraag besproken en afgezet tegen mogelijke alternatieven in bovenschoolse of achterliggende voorzieningen.
- 4 Wanneer interne schoolzorg niet toereikend blijkt, ontstaat het professionele moment: Wat is nu de beste vervolgaanpak voor een leerling?
- 5 Gedegen documentatie, een zorgvuldige analyse en de betrokkenheid van de ouders zijn voorwaarden voor doorverwijzing.
- 6 Op grond hiervan ontstaat een nieuwe hulpvraag die ten behoeve van de doorverwijzing geformuleerd moet worden. Het werken met een vast format hiervoor is handig. Dit format en het eerder genoemde verslag krijgen een plek in het leerlingendossier.

3 ZORGADVIESTEAM

Het professionele moment kan leiden tot doorverwijzing naar het zorgadviesteam (ZAT) omdat de hulpvraag van de leerling om externe expertise vraagt, maar ook tot directe aanmelding bij boven-schoolse/achterliggende voorzieningen.

Het ZAT is een multidisciplinair overleg ten behoeve van leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs. Zorgadviesteams staan in de praktijk ook wel bekend onder namen als zorgbreedtecommissie, preventie-unit, social team, PCL+, bovenschools consultatieteam, enzovoort. Aan dit overleg nemen naast vertegenwoordigers van de school ook functionarissen van externe voorzieningen deel.

In de BANS-notitie 'Niemand de deur uit ...' uit 2001 hebben de landelijke overheid, de provincies en de gemeenten afgesproken dat dit overleg in het kader van verdere verbetering van de leerlingenzorg bij alle scholen moet worden ingevoerd.

Uit een in 2004 gehouden onderzoek blijkt dat de meeste scholen ook daadwerkelijk zorgadviesteams hebben, maar dat deze in lang niet alle gevallen voldoen aan de BANS-eisen. Dit is mede aanleiding geweest voor de overheid om een projectgroep ZIOS (Zorg in en om School; deze projectgroep maakt deel uit van Operatie Jong) in het leven te roepen die erop is gericht om de verspreiding en de kwaliteitsverhoging van zorgadviesteams te bevorderen. De overheid wil de

komende jaren de samenhang in de voorzieningenstructuur voor jeugdigen voor 12 jaar en ouder verbeteren. Het gaat daarbij met name om het versterken van samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en externe instellingen op het gebied van welzijn, gezondheidszorg, leerplicht, jeugdzorg en veiligheid. De werkwijze en de manier van samenwerken tussen betrokkenen moeten zodanig veranderen dat de kwaliteit van bemoeienis en afstemming tussen al die betrokkenen wordt verbeterd.

Het ZAT is een vast onderdeel van de zorgstructuur van een school voor voortgezet onderwijs. Het ZAT kan worden opgevat als een periodiek multidisciplinair afstemmingsoverleg ten behoeve van leerlingenzorg waarin naast vertegenwoordigers van de school ook functionarissen van externe voorzieningen participeren. De meeste scholen hebben een ZAT. Soms is er een ZAT voor de onderbouw en een voor de bovenbouw, terwijl in andere vestigingen de zorgadviesteams gedifferentieerd zijn naar onderwijstype of een andere verdeling kennen.

DEELNEMERS AAN HET ZAT VOLGENS BANS-AKKOORD

Vaste deelnemers:

- zorgcoördinator en eventueel andere medewerkers leerlingenzorg;
- schoolarts of schoolverpleegkundige (JGZ);

- leerplichtambtenaar (en RMC-functie);
- (school)maatschappelijk werker.

Deelnemers op afroep:

- Bureau Jeugdzorg;
- politie, OM en HALT.

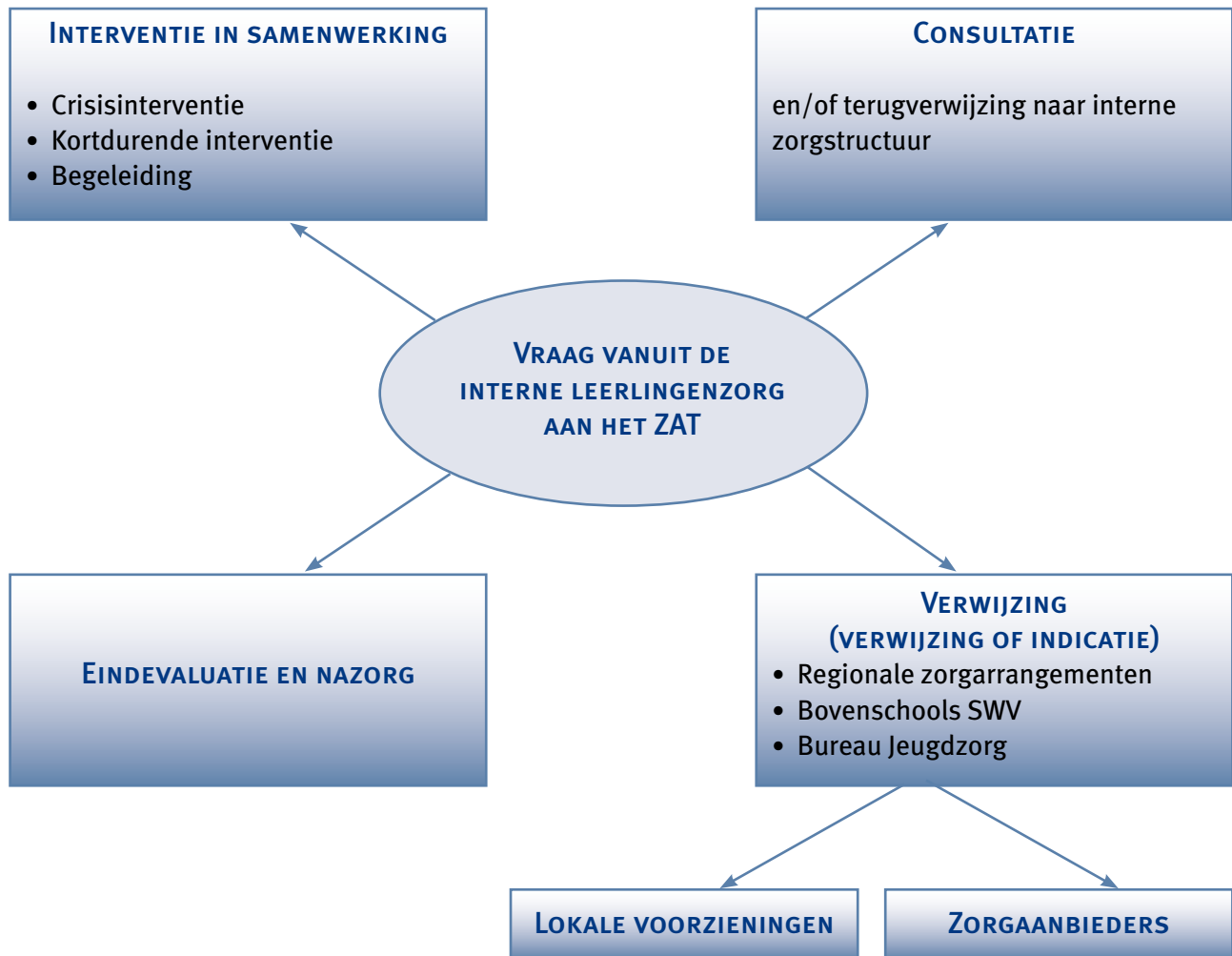
3.1 FUNCTIES ZORGADVIESTEAM

Wanneer de school besluit vanuit de interne zorg een aanvraag in te dienen bij het ZAT, is het van belang dat de juiste aanvraag wordt ingediend met de juiste hulpvraag (probleemformulering). Daarvoor moet de aanvrager op de hoogte zijn van de verschillende functies die het ZAT kan hebben.

Door het project 'Zorg in en om school' (ZioS; www.zios.nl) zijn kwaliteitscriteria voor het ZAT in het voortgezet onderwijs ontwikkeld, alsmede een bijbehorend werkboek ZAT (gebruiksaanwijzing bij implementatie en evaluatie van het ZAT in het voortgezet onderwijs; januari 2006). De kwaliteitscriteria zijn ondergebracht in zeven domeinen, die elk een aspect van het ZAT bestrijken.

We beperken ons hier tot domein 1 waarin de functies van het ZAT worden beschreven. Deze functies zijn: consultatie, verwijzing, interventie in samenwerking, eindevaluatie en nazorg.

Nadat een leerling doorverwezen is naar het ZAT, kan het ZAT vanuit haar functies eveneens doorverwijzen naar bovenschoolse en achterliggende voorzieningen, maar ook naar geïndiceerde zorg.

Figuur 3 - De functies van het ZAT (bron: ZioS)

CONSULTATIE

Wanneer het ZAT de consultatiefunctie uitvoert, is de inbrenger van de probleem- en vraagstelling de focus van het ZAT-overleg. De inzet van de ZAT-deelnemers is dan gericht op het vergroten van het probleem-oplossend vermogen van de inbrenger. De vraag kan gericht zijn op ondersteuning van een individuele docent, maar ook op tips voor het docententeam of mentorenoverleg. In die gevallen is de aanvraag bij het ZAT erop gericht de interne zorgstructuur te versterken vanuit de expertise binnen het ZAT. Van belang is dat in de school bekend is dat bij het ZAT consultatievragen aangemeld kunnen worden.

VERWIJZING

Tot verwijzing wordt besloten wanneer de gesignaleerde problematiek om interventies vraagt die buiten het ZAT uitgevoerd moeten worden. Vastgesteld wordt welke interventies vanuit het ZAT noodzakelijk zijn en welke instanties de gewenste interventies uitvoeren. Een verwijzing van de leerling vindt plaats naar hulp in of buiten de school en onder verantwoordelijkheid van één of meerdere deelnemers van het ZAT. Voor geïndiceerde hulp wordt de indicatiestelling vanuit het ZAT georganiseerd. Het ZAT stelt vast welke deelnemer van het ZAT het verwijzingsproces begeleidt en controleert. Voor een aantal doorverwijzingen is een indicatiestelling noodzakelijk en deze moet verricht worden door een daartoe erkende instelling, vaak het Bureau Jeugdzorg. Op dat moment

is het aanmeldingsformulier en de bijbehorende geformuleerde hulpvraag van grote waarde voor de aanvraag tot indicatie.

Wanneer het ZAT besluit tot geïndiceerde hulp, komen leerling en ouders in vervolgotrajecten terecht. Het aanleveren door de school van zoveel mogelijk relevante informatie is dan opnieuw belangrijk en zal voor een groot deel vanuit de interne zorgstructuur moeten worden aangeleverd.

Bij alle uitgevoerde begeleidingsactiviteiten zijn afspraken over de terugkoppeling naar (het team) docenten en begeleiders binnen de interne zorgstructuur noodzakelijk.

INTERVENTIE IN SAMENWERKING

Hier toe wordt besloten wanneer er geen passend aanbod op de gestelde hulpvraag vanuit de deelnemende instanties aan het ZAT beschikbaar is. Door de instanties die deelnemen aan het ZAT kunnen globaal gesproken drie vormen van interventie in samenwerking worden uitgevoerd: crisis-interventie, kortdurende interventie en begeleiding. De verschillende partners in het ZAT gaan samenwerken en spreken onderling af welke soort begeleiding nodig is en welke partner in het ZAT deel uitmaakt van de begeleiding. Ook meerdere partners kunnen tegelijk een aspect van de begeleiding op zich nemen. In dat geval is zorgvuldige afstemming op elkaars aandeel in de begeleiding noodzakelijk. Ook hier geldt weer: de school moet van de partners in het ZAT handelingstips krijgen die in de klas

uitgevoerd worden en die eveneens een bijdrage kunnen leveren in de verbetering van de leerling-problematiek.

De externe partners zullen de school op de hoogte brengen en houden van de voortgang en de resultaten van hun begeleiding.

EINDEVALUATIE EN NAZORG

Bij de functie eindevaluatie/nazorg gaat het om de inspanningen in het ZAT om ervoor te zorgen dat er sprake is van een eindevaluatie van de verrichte inspanningen en van de daaruit gebleken eventueel noodzakelijke nazorg ten behoeve van de leerling.

3.2 WERKEN IN DE SCHOOLPRAKTIJK

Casus Willemijn

E De verwijzing naar het zorgadviesteam

De zorgcoördinator meldt Willemijn aan in het zorgadviesteam. In het zorgadviesteam wordt Willemijn uitgebreid besproken. De aanwezige wijkagent kent het gezin, want er zijn al eens klachten uit de buurt geweest over geluids-overlast en ruzies. Ook de vriend van moeder is geen onbekende bij de politie, het is bekend dat hij losse handen heeft.

De schoolarts kent de situatie rond het gestorven zusje: het meisje is onder dramatische omstandigheden verongelukt.

Vanuit de verschillende expertises wordt uitvoerig overlegd over mogelijke interventies en gekozen wordt voor de functie: interventie in samenwerking.

De volgende afspraken worden gemaakt:

- de schoolmaatschappelijk werkster zoekt contact met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), vraagt advies en doet eventueel een melding;
- de wijkagent blijft alert en zal eventueel toekomstig overlast van het gezin gebruiken om in gesprek te komen;
- de mentor blijft investeren in contact met Willemijn en focust in de begeleiding vooral op haar aanwezigheid op school;

- de schoolmaatschappelijk werkster koppelt het advies van het AMK terug in het volgende ZAT-overleg;
- de zorgcoördinator voert de casusregie en bundelt alle acties en het effect daarvan in een rapportage voor de volgende ZAT-vergadering en ten behoeve van de evaluatie.

E Aandachtspunten zorgadviesteam

1 Om in het ZAT goed te bespreken wat de beste aanpak is, is een goed geformuleerde hulpvraag opnieuw van belang. De zorgcoördinator draagt zorg voor het bundelen van beschikbare informatie en reeds uitgevoerde acties, geeft dit weer op een aanmeldingsformulier ZAT en formuleert vanuit deze informatie de hulpvraag voor het ZAT.

2 Tijdens de bespreking is een goede gespreksvoering en -procedure van belang. Alle leden van het ZAT moeten beschikken over de juiste informatie om van daaruit hun expertise te kunnen inzetten.

Zo zullen de ZAT-leden willen weten waarom uit het intern zorgteamoverleg het verzoek tot verdere hulp is gedaan en wat de uitkomsten zijn van de geïntensiveerde gesprekken van de mentor met de leerling. Ook moet bekend zijn of ouder(s) mee willen werken aan een eventuele doorverwijzing.

De zorgcoördinator heeft tot taak het gesprek te leiden en iedereen zo goed mogelijk aan bod te laten komen. Efficiënte gespreksvoering leidt tot heldere besluitvorming over aanpak en uitvoering, verhoogt de kwaliteit en waarborgt het maximaal benutten van de aanwezige expertise.

3 Bij de aanvraag bij een ZAT moet duidelijk zijn welke functie van het ZAT het meeste bijdraagt aan de beantwoording van de hulpvraag.

Is de aanvraag een vraag:

- naar consultatie voor de docenten en de mentor?

- naar een gezamenlijke aanpak vanuit alle disciplines?

- naar doorverwijzing?

Bij het bespreken van leerlingen kunnen ook meerdere functies van het ZAT ingezet worden: een vraag naar consultatie kan uiteindelijk een vraag naar bijvoorbeeld interventie in samenwerking worden.

4 Gemaakte afspraken moeten helder zijn.

Daarnaast is duidelijk wie wat uitvoert en wie bijvoorbeeld afspraken maakt met ouders/leerling.

5 Op de werkvloer moet bij alle docenten duidelijk zijn hoe het ZAT werkt en op welke wijze het ZAT ondersteunend is voor het primaire proces.

Soms is er bij de docenten te weinig kennis over de werking van het ZAT, noch over de wijze waarop leerlingen aangemeld kunnen worden. Dat betekent dat het ZAT onvoldoende wordt benut en dat ook de werkwijze van het ZAT niet efficiënt genoeg kan zijn.

6 Overzichtelijke en efficiënte formulieren en standaardisering van registratieformulieren maakt het werk voor met name de externe deskundigen die op meerdere locaties komen efficiënter en overzichtelijker.

7 Externe deskundigen zijn belangrijke partners voor de interne zorgstructuur. Het is van belang dat hun gezichten bekend zijn, dat ze regelmatig aanschuiven in de personeelskamer. Er zijn scholen waar de externe deskundigen ook aanschuiven bij een kerstborrel.

Een ZAT is gebaat bij korte lijnen en bekende gezichten: daarmee is ook de continuïteit van de deelname aan een ZAT van belang. Steeds wisselende functionarissen in een ZAT vertragen de gang van zaken. Kennis over elkaars organisaties, elkaars cultuur, de verschillende privacy-protocollen, kan maken dat er meer begrip komt voor elkaar en kan de samenwerking bevorderen. Mogelijkheden voor werkvormen om een ZAT hieraan te laten werken, zijn te vinden op www.kpcgroep.nl/zat.

Casus Willemijn

F Evaluatie

Nadat het ZAT besloten heeft tot de uitvoering van twee functies, namelijk interventie in samenwerking (inzet wijkagent, mentorgesprekken) en verwijzing (advies en eventueel een melding bij het AMK) is het met Willemijn langzamerhand wat beter gegaan.

Willemijn heeft vriendschap aangeknoopt met een meisje uit haar klas. Ze komt er regelmatig thuis en voelt zich daar erg op haar gemak. Op school is er wat rust gekomen: de intensieve begeleiding door de mentor heeft vruchten afgeworpen; Willemijn is veel minder afwezig, ze heeft een beter contact met haar klasgenoten en zoekt haar mentor regelmatig zelf op. De situatie thuis is niet echt verbeterd, maar het lijkt wel of ze daar beter tegen opgewassen is.

De adviezen van het ZAT zijn opgevolgd en de uitkomsten van de verschillende interventies zijn uitgewisseld en teruggekoppeld. Dit alles heeft tot een rustiger gedragsbeeld van Willemijn geleid. In het ZAT worden de interventies en acties die rond Willemijn zijn ondernomen geëvalueerd.

Willemijn nu

Willemijn heeft geen idee wat er allemaal rond haar welzijn door iedereen gedaan is. Veel heeft zich buiten haar gezichtsveld, achter de schermen, afgespeeld. Willemijn ziet meer openingen voor haar toekomst en heeft een vrolijker uitstraling.

De zorgcoördinator is de bindende factor geweest en heeft zijn werk gedaan overeenkomstig zijn functie, namelijk het coördineren van de zorg.

De mentor heeft het vertrouwen van Willemijn weten te behouden: hij heeft zorgvuldig gehandeld in het krachtenveld van vertrouwen, privacy en uitwisseling. Door hem heeft ze zich erkend gevoeld en is de communicatie met haar docenten ook goed verlopen. De mentor heeft zich vervolgens erg gesteund gevoeld door de deskundige adviezen en coaching van de diverse collega's, de zorgcoördinator en de deskundige ondersteuning vanuit het ZAT: hij heeft ervaren dat hij er niet alleen voor stond met Willemijn.

4 BIJLAGE

In dit hoofdstuk geven we voorbeelden van interne en externe zorgstructuren.

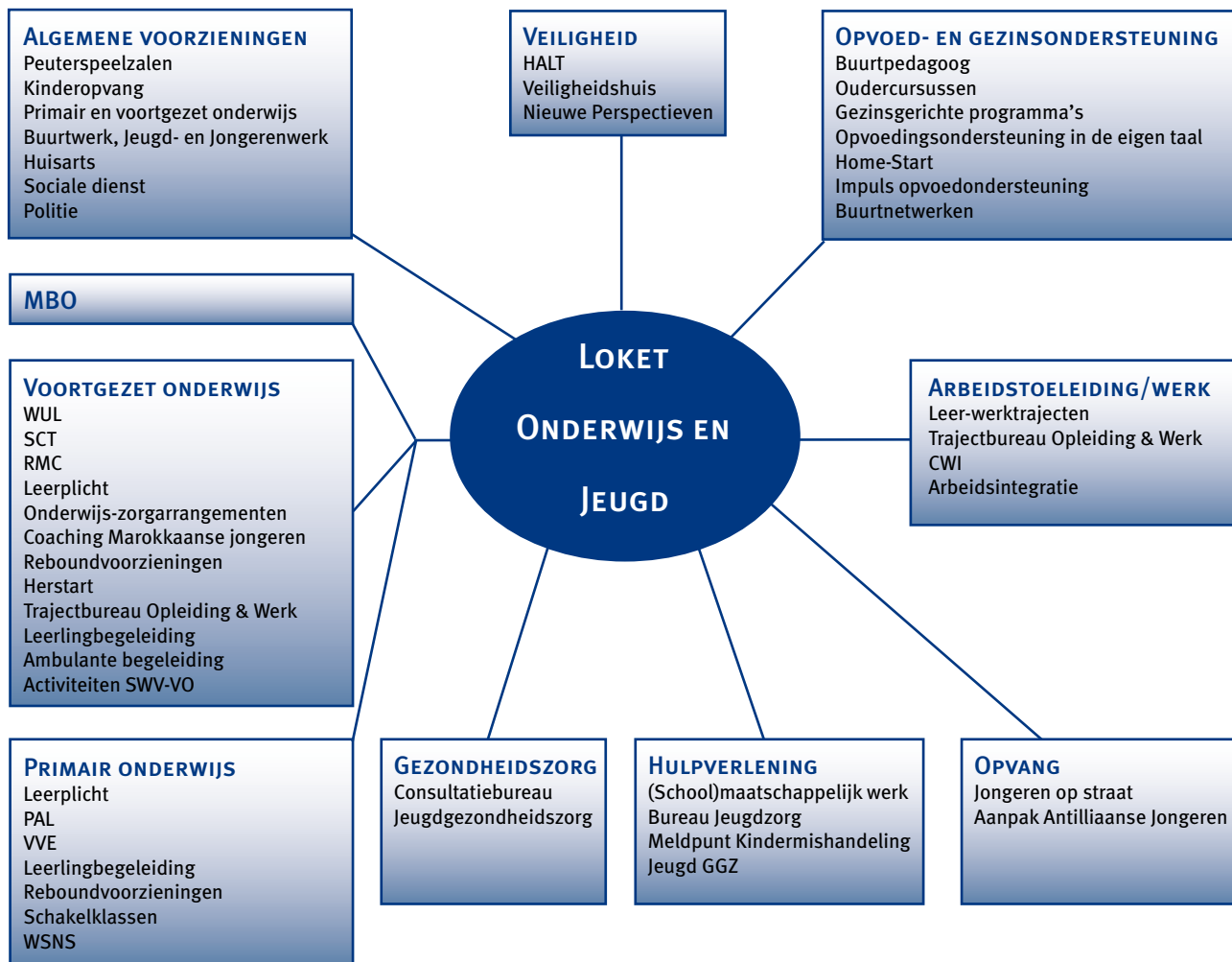
Daarnaast zijn er enkele handige hulpmiddelen opgenomen.

Ten slotte geven we een overzicht van de verschillende taken en functies van instellingen.

4.1 VOORBEELDEN VAN ZORGSTRUCTUREN

In deze paragraaf zijn voorbeelden opgenomen van overzichtskaarten van zorg in de school, lokale voorzieningen, een schema achterliggende voorzieningen en geïndiceerde zorg én er is een voorbeeld opgenomen van de werkwijze van doorverwijzen via een werkgroep als verbinding tussen de interne zorgstructuur en bovenschoolse achterliggende voorzieningen.

OVERZICHT VOORZIENINGEN

Figuur 4 - Overzicht van lokale voorzieningen in de regio Utrecht

ZORGKALENDER

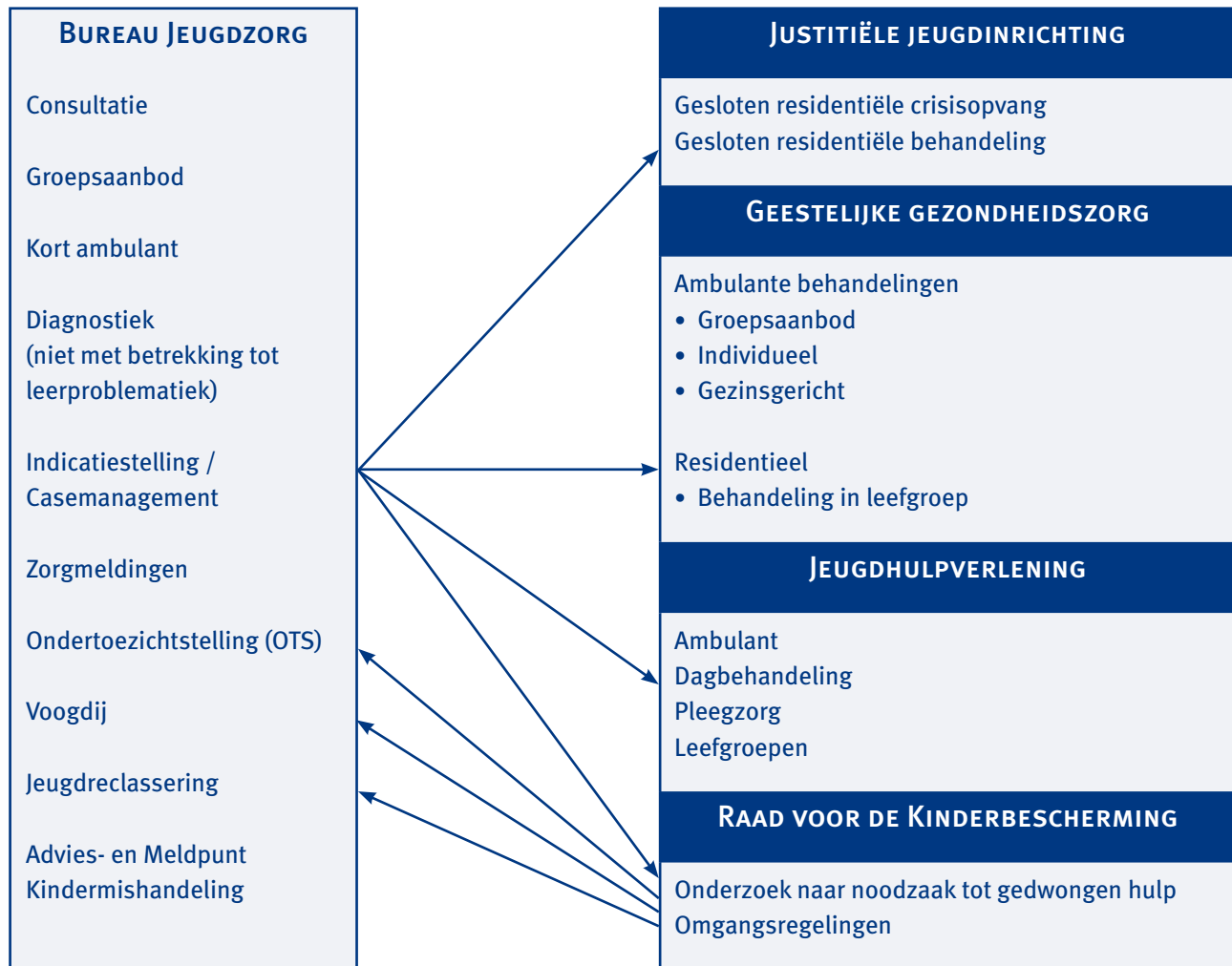
Hierin heeft een school haar zorgaanbod binnen de interne zorgstructuur in kaart gebracht. Een informatiebron voor ouders, leerlingen en docenten.

Zorgkalender

	Over welke extra begeleiding/zorg gaat het?	Voor wie is deze begeleiding/zorg bestemd?	Wie verzorgt de extra begeleiding/zorg?	Hoe kunnen leerlingen deze extra begeleiding/zorg ontvangen?
Sociaal-emotionele zorg	Individuele begeleiding Tijdstip: op afspraak	Alle leerlingen		Leerlingen (en ouders) kunnen hiervoor zelf een afspraak maken of deze mogelijkheid wordt door de mentor aangegeven.
	LEF-training (sociale vaardigheidstraining) Tijdstip: 10 bijeenkomsten januari - april	Eersteklassers		De leerlingen worden door het docententeam geselecteerd op basis van de Schoolvragenlijst (SVL), de informatie van de basisschool, de informatie van de ouders en de indruk van de mentoren. De leerlingen voor wie deze training zinvol is ontvangen hiervoor een uitnodiging.
	Bouwen aan je zelfvertrouwen Tijdstip: 6 bijeenkomsten januari - april	Eersteklassers		De leerlingen worden door het brugklasteam geselecteerd op basis van de Schoolvragenlijst (SVL), de informatie van de basisschool, de informatie van de ouders en de indruk van de mentoren. De leerlingen voor wie deze training zinvol is ontvangen hiervoor een uitnodiging.
	Sidderkuur (faalangstreductietraining) Tijdstip: 8 bijeenkomsten januari - april	Tweedeklassers		De leerlingen worden geselecteerd op basis van de SSAT (Specifieke Situatie Angst Test), de informatie van ouders en de indruk van het docententeam. De leerlingen voor wie deze training zinvol is ontvangen hiervoor een uitnodiging.
	Vertrouwenspersoon Tijdstip: op afspraak	Alle leerlingen		De leerlingen kunnen op eigen initiatief of op aanraden van de mentor een afspraak maken.

Figuur 5 - De interne zorgstructuur in kaart gebracht (bron: Meridiaan College Muurhuizen, Amersfoort)

JEUGDKETEN VOOR PSYCHOSOCIALE HULPVVRAGEN EN PROBLEMATIEK

Figuur 6 - Jeugdketen voor psychosociale problematiek (bron: W. Marcelis, Bureau Jeugdzorg Limburg, Heerlen)

WERKGROEP UITVAL LEERLINGEN

Bij het samenwerkingsverband Eemland is een WUL (Werkgroep Uitval Leerlingen) opgezet als verbinding tussen de interne zorgstructuur en boven-schoolse achterliggende voorzieningen: scholen kunnen leerlingen rechtstreeks of via het ZAT aanmelden bij de WUL als tussenschakel naar andere voorzieningen. Oorspronkelijk fungeerde de WUL voor leerlingen die bovenmatig schoolverzuim vertoonden. Inmiddels is de WUL uitgegroeid tot een soort onderzoeksgroep die meer centraal leerlingen (die externe hulp nodig hebben), van alle scholen van het SWV, doorgeleid naar de meest adequate voorziening.

Bij iedere aangemelde leerling zal de WUL-consulent zoeken naar de meest wenselijke oplossing en vervolgens de personen en organisaties mobiliseren die deze oplossing kunnen realiseren. Het kiezen van een traject en het vasthouden van de regie kenmerkt het werk van de WUL.

WUL voor leerlingen met veel schoolverzuim

- Aanmelding vindt door de school plaats met een aanmeldingsformulier (zie <http://www.sovee.nl/formulieren/wul.html>). Dit gebeurt bij voorkeur na bespreking en besluitvorming in het ZAT. De leerplichtambtenaar wordt op de hoogte gesteld van de nieuwe aanmelding en geeft toestemming.
- De WUL-coördinator verwerkt de informatie en vraagt eventueel nadere informatie telefonisch op.

Daarna wordt bepaald of een consulent wordt ingeschakeld.

- Vervolgens neemt een WUL-consulent binnen 14 dagen contact op met de aanmelder. In het overleg dat hierop volgt probeert de consulent een beeld te vormen van de situatie en komen mogelijke oplossingen aan de orde.
- Daarna start de bemiddeling. Er vindt een gesprek plaats met de leerling en zijn ouders/verzorgers. Het eerste gesprek vindt bij voorkeur plaats in de thuissituatie. Hierin komt de aanleiding aan de orde, wordt de rol van de WUL verhelderd en worden mogelijke oplossingen besproken.
- Tijdens de bemiddeling onderzoekt de WUL-consulent welke mogelijkheden er zijn voor de leerling om door te gaan op dezelfde school. Er worden in overleg doelen gesteld en personen en instanties gezocht die kunnen helpen.
- Wanneer er sprake is van een overgang naar een andere school neemt de consulent contact op en verkent de mogelijkheden. De WUL-consulent begeleidt de leerling bij de overstap. De school blijft verantwoordelijk tot er een andere school is gevonden.
- Binnen maximaal drie maanden dient duidelijk te zijn wat het doel van de bemiddeling en het plan van aanpak is van de betreffende leerling. De eerste stappen op weg naar een oplossing moeten gezet zijn. De leerling gaat op dat moment over van bemiddeling in nazorg.

- Wanneer het de WUL niet lukt de situatie van de leerling te veranderen, wordt hij of zij gemeld aan de verantwoordelijke leerplichtambtenaar. Deze bekijkt samen met de WUL-consulent of er een oplossing is.
- Aan het einde van het schooljaar stopt de WUL-bemiddeling. Bij het afronden van de bemiddeling vindt rapportage plaats aan de leerplichtambtenaar.

WUL voor doorgeleiding naar bovenschoolse achterliggende voorzieningen

- De WUL wordt gebeld door de zorgcoördinator. Een aanmelding wordt gedaan. Het aanmeldingsformulier wordt (on-line) ingevuld. Met de WUL-coördinator is overleg.
- De intake wordt vervolgd door een consulent die zich richt op school, leerling en ouders.
- Diagnostiek wordt verricht door een bevoegd deskundige:
  - aard van de problematiek;
  - wat is/wordt er al gedaan,
  - welke externen zijn/waren betrokken; verloop, perspectief;
  - dossieronderzoek: verricht onderzoek, begeleiding;
  - aanvullend (eerste) onderzoek.
- Binnen twee weken na aanmelding wordt de intake en eerste diagnostiek afgerond met een bespreking in het regionaal zorgplatform. Bij crisissituaties en snel benodigde interventie vindt een spoedprocedure plaats.

Uit onderzoek blijkt dat naarmate de WUL eerder wordt ingeschakeld er meer mogelijkheden zijn om de schoolloopbaan te redden. Daarom vindt de WUL vroegtijdige signalering en aanmelding zo belangrijk.

Behalve risicoleerlingen begeleidt de WUL ook leerlingen die regelmatig ziek gemeld worden, maar waarbij de docent/mentor vermoedt dat er meer aan de hand is. Of leerlingen die niet meer gemotiveerd zijn en achterblijven in prestaties, maar wel de lessen blijven bezoeken.

Door de nadruk op preventie te leggen, richt de WUL zich steeds meer op het bevorderen van de deskundigheid van de interne leerlingbegeleiding op scholen. Op basis van deze ontwikkeling is ook het dienstenaanbod van de WUL-consulenten uitgebreid.

4.2 HANDIGE HULPMIDDELEN

1 **Leontien Sauerwein, Privacy op scholen en in multidisciplinaire zorgteams. De 40 meest gestelde vragen over privacy van leerlingen**

NIZW Jeugd, 2005, Utrecht, Uitgeverij SWP, Amsterdam

In dit boek zijn de 40 meest gestelde vragen opgenomen over privacy op scholen en in multidisciplinaire zorgteams. De school en haar samenwerkingspartners hebben te maken met wet- en regelgeving over privacy-bescherming van jongeren. In deze publicatie worden de mogelijkheden geschetst om binnen wettelijke kaders toch tot optimale verwerking en uitwisseling van de noodzakelijke informatie over leerlingen te komen.

2 **www.zios.nl**

In 2007 hebben alle scholen voor primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs een zorgadvies-team, kortweg ZAT, van hoge kwaliteit. Dat moet het resultaat zijn van het project 'Zorg in en om School' (ZioS). Jongeren krijgen daarmee een vangnet binnen hun eigen vertrouwde schoolomgeving. 'Zorg in en om School' is een project dat in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Wetenschap wordt uitgevoerd door APS, LCOJ WSNS Plus en BVE-Raad. 'Zorg in en om School' is een van de thema's van Operatie Jong.

Op de site is het kwaliteitsmodel Zorgadvies-team (en een bijbehorend werkboek voor in de praktijk) te vinden dat scholen een helder model geeft om het zorgadvies-team op te zetten en/of te evalueren.

3 **www.kpcgroep.nl/draaiboekZAT**

Op deze website vindt u een grote hoeveelheid opdrachten die ingezet kunnen worden op bijeenkomsten 'Afstemming van zorg' waarbij de diverse partners uit een zorgadvies-team bij elkaar gebracht worden. Met inzet hiervan kunnen participanten werken aan het slechten van de cultuurverschillen tussen onderwijs en professionele instellingen buiten de school. In de bijeenkomsten vindt informatie-uitwisseling plaats over werkwijzen, interne organisatie, bedrijfscultuur, succeservaringen en dergelijke met als doel de samenwerking tussen de ketenpartners te verbeteren. Verder wordt de in 2004 geactualiseerde versie van de Toolkit Zorgoverleg ingezet. De Toolkit Zorgoverleg bevat onder meer samenwerkingsovereenkomsten, privacyprotocollen, gedragscodes, intakeformulieren en achtergrondinformatie over hoe men de samenwerking tussen de verschillende partijen vlot kan laten verlopen. Deze toolkit is tegen kostprijs beschikbaar en is tevens gratis te downloaden (www.kpcgroep.nl).

4.3 TAKEN EN FUNCTIES DIVERSE INSTELLINGEN

Wet op de Jeugdzorg 2005

- Jeugdzorg omvat:
  - Provinciaal gefinancierde zorg - voorheen jeugdhulpverlening
  - Jeugd geestelijke gezondheidszorg (AWBZ)
  - Zorg voor licht gehandicapte jeugdigen (AWBZ)
  - Civiele plaatsingen in justitiële jeugdinrichtingen (Beginzellenwet justitiële jeugdinrichtingen)

Wat is nieuw?

- Recht op jeugdzorg. Aanspraak ontlenen via indicatiebesluit BJZ
- Wettelijke erkenning van BJZ als enige toegang tot de jeugdzorg
- Per provincie of GSR één Bureau Jeugdzorg met meerdere vestigingen
- BJZ is indicatieorgaan en opereert onafhankelijk van zorgaanbieders
- Gezinscoaching (soms ook via gemeente)

Bureau Jeugdzorg (BJZ) - Wettelijk kader

- 1989 Wet op de jeugdhulpverlening
- 1994 Regie in de Jeugdzorg (beleidsprogramma VWS en Justitie)
- 2001 concept Wet op de Jeugdzorg
- 2003 Wet op de Jeugdzorg

Doelen

- Versterken van voorliggende voorzieningen
- Herkenbare en laagdrempelige toegang tot jeugdzorg
- Passend, samenhangend zorgaanbod
- Versterken positie cliënt
- Wet op de Jeugdzorg 2005

Taken

- Aansluiten op en/of deelnemen aan lokale netwerken en zorgstructuren; met name onderwijs (doel: voorkomen dat jeugdigen in jeugdzorg terechtkomen)
- Deskundigheidsbevordering en consultatie
- Toegangsorgaan voor geïndiceerde jeugdzorg: indicatiestelling
- In principe géén ambulante hulp verlenen! (Uit oogpunt van klantvriendelijkheid enkele gesprekken als er geen indicatie wordt afgegeven)
- Casemanagement (gedurende en na indicatiestelling tot aan begin behandeling. Daarna nazorg)
- Uitoefenen van voogdij/gezinsvoogdij
- Uitvoering jeugdreclassering
- Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)
- Provincie bepaalt en betaalt (provincie maakt afspraken over taakuitvoering en -omvang):
  - Consultatie en deskundigheidsbevordering aan algemene voorzieningen voor jeugdigen (in ieder geval onderwijs)

- Onderhouden van contacten met algemene voorzieningen
- Kindertelefoon

Doelen en mogelijke organisatie

- BJZ is dé toegang voor jeugdigen, ouders en verwijzers als het gaat om opgroei- en opvoedproblematiek
- Snelle toegang voor urgente gevallen (24-uurs bereikbaarheid)
- Dicht aansluiten bij algemene voorzieningen (afhankelijk van provinciaal beleid, bijvoorbeeld):
  - Loket op school
  - Participeren in ZAT
  - Aantal dagen per week op school werken
  - SMW verzorgen (betaald door gemeente)

Verantwoordelijkheid

- Provincie of Groot Stedelijke Regio (GSR)
- Ministerie VWS (wetgeving en doelluitkeringen/budgetten)

Wat kan BJZ doen in het ZAT?

- Adviezen geven over aanpak verschillende problematieken (individuele gevallen en beleidsmatig); consultatie
- Deskundigheidsbevordering organiseren voor docenten
- Adviseren over doorverwijzing (effectieve interventies)
- Indicatie stellen
- Interne verwijzing naar AMK

- Casemanagement

Trends

- Bijna overal reorganisaties bij de verschillende BJZ's (er zijn nu 15 stichtingen gerealiseerd)
- Liggen behoorlijk onder vuur door allerlei incidenten (imagoprobleem)
- Steeds meer aandacht voor taak in ZAT
- Mogelijkheid om via ZAT indicatiestelling te regelen (project IKZ)
- Afstemming van diagnostische instrumenten is heet hangijzer (SMW - BJZ - JGZ - PCL)

Privacy

- Informatie verstrekken:
  - Uitgangspunt: alleen met toestemming + aan degenen van wie beroepshalve de medewerking bij de toegang tot en de uitvoering van de jeugdzorg noodzakelijk is
  - Steeds verplicht tot informeren betrokkene
  - Binnen BJZ: contactpersoon en leidinggevende zonder toestemming
  - Binnen BJZ ook tussen afdelingen van BJZ met toestemming en (mits noodzakelijk voor uitoefening taak) ook zonder toestemming (dan wel informeren)
  - Bevoegd (niet verplicht) ook aan scholen info te verstrekken, mits toestemming vooraf of achteraf en noodzakelijk bij uitvoering van jeugdzorg (beroepskracht/school heeft geen recht op info!)
  - Zonder toestemming bij overmacht

Informatiebronnen

- www.jeugd zorg.startpagina.nl
- www.mogroep.nl
- www.jeugd interventies.nl
- www.nizwjeugd.nl
- www.amk-nederland.nl
- www.minvws.nl
- Sites van BJZ in de eigen regio

Jeugdgezondheidszorg

- Doel: bevorderen, beschermen en beveiligen van de lichamelijke, cognitieve, sociale en geestelijke gezondheid en ontwikkeling van alle kinderen en jeugdigen
- Uniform deel en maatwerkdeel (met gemeentelijke beleidsvrijheid)
- Doelgroep: alle jeugdigen 0 - 19 jaar en hun ouders
- Verantwoordelijkheid: gemeente
- Uitvoering: GGD

Taken

- Wettelijke taken:
  - WCPV (Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid)
- Basistaken:
  - Monitoring en signalering
  - Inschatten zorgbehoefte
  - Screening en vaccinatie
  - Voorlichting, advies, instructie en begeleiding
  - Beïnvloeding van gezondheidsbedreigingen

- Maatwerktaken:
  - Zorgsystemen, netwerken, overleg en samenwerken
  - Deelname ZAT
  - Schoolartsen

Wat kan schoolarts of -verpleegkundige doen in ZAT?

- Schoolgezondheidsbeleid:
  - Gezondheidseducatie (reguliere taak)
  - Zorg voor leerlingen met problemen (oproepen)
  - Trends in gezondheidsproblematiek signaleren
- Samenwerking leerplichtambtenaar en anderen

Landelijke trends

- Elektronisch cliëntdossier
- Discussie over zorgcoördinatie (bijvoorbeeld in centra Jeugd en Gezin)
- Plan van aanpak vroegsignalering

Schoolarts of -verpleegkundige: privacy

- Geheimhoudingsplicht:
  - Uitgangspunt is zwijgplicht
  - Mag bij toestemming van betrokkene spreken
  - Mag spreken in uitzonderingsgevallen bij conflict van plichten
- Geen toestemming nodig:
  - Bij verstrekken gegevens aan derden rechtstreeks betrokken bij de behandelingsovereenkomst
- Verschoningsrecht:
  - Hoeft vragen van een rechter niet te beantwoorden

- Buitenkant informatie geven mag:
Voorbeelden hiervan: Is de betrokkene bekend bij de arts? Wanneer is de relatie aangevangen en wanneer is deze geblokkeerd?

Informatiebronnen

- www.ggd.startpagina.nl
- www.ggd.nl
- www.minvws.nl

Leerplichtambtenaar/RMC - Wettelijk kader

- Leerplichtwet 1968 en wijziging 1994
- Toezicht op naleving ligt bij B & W (dus: gemeente)
- BOA-bevoegdheid moet onderhouden worden!
- B & W stellen instructie op voor ambtenaren:
  - Wijze van taakuitvoering
  - Wijze van behandeling van gevallen van schoolverzuim
  - Samenwerking met ambtsgenoten van omliggende gemeenten
  - Aanwijzing van diensten en instellingen waarmee ambtenaren dienen samen te werken

Taken

- Hulp bieden aan jongere wanneer deze door schoolverzuim en VSV in vorming en ontplooiing wordt belemmerd
- Leerplicht is waarborg voor recht op onderwijs voor jongeren
- Maatschappelijke zorg

- Registratie is middel om taak uit te kunnen oefenen
- Uiterste middel = proces-verbaal
- Jaarverslag maken (= verplicht)

Zeven functies

- Controlerende functie (verplichtingen van ouders, verzorgers, jongeren en scholen)
- Registrerende functie (administreren, kwantificeren en analyseren)
- Preventieve functie (voorlichting, advisering, stimulering en coördinatie)
- Curatieve functie (hulpverlening, verwijzing en bemiddeling bij gemeld verzuim)
- Signalerende functie (signaleren van relevante verschijnselen, ontwikkelingen, behoeften en effecten)
- Beslissende functie (toepassen van bevoegdheid: verlof, vervangende leerplicht, vrijstellingen, etc.)
- Justitiële functie (verlengde van functie 1: intentie van verzuim. Verwijtbaar gedrag is criterium)

Wat kan een leerplichtambtenaar doen in het ZAT?

- Onderzoeken waar verzuim door veroorzaakt wordt
- Gesprekken voeren met jongeren en hun ouders/verzorgers
- Verwijzen en bemiddelen
- Nazorg
- Druk uitoefenen op jongeren en hun ouders/verzorgers

- Proces-verbaal opmaken en justitieel traject starten
- Gegevens bijhouden, trends signaleren, beleidsadviezen geven

RMC (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaten) - Wettelijk kader

- Sinds 1994 gekoppeld aan 39 WGR-regio's
- Samen met Leerplichtwet vroegtijdig schoolverlaten voorkomen en terugdringen
- In 2001 wettelijke basis (aanvulling op wet VO)
- Verantwoordelijkheid: gemeenten (middels WGR-regio)
- Onderwijsinstelling moet bij RMC melden wanneer leerlingen tot 23 jaar zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten
- Aanvullend op de leerplicht door:
  - Heeft óók betrekking op niet-leerplichtigen
  - Aangrijpingspunt voor bestrijden vroegtijdig schoolverlaten zijn niet primair individuen, maar is de samenwerking tussen gemeenten, onderwijsinstellingen en andere maatschappelijke organisaties

Taken

- Sluitende regionale registratie (niemand buiten beeld)
- Dekkende en effectieve samenwerking realiseren met alle betrokken partners in regio om VSV'ers terug of door te geleiden.
- Richt zich op alle leerlingen zonder startkwalificatie (leerplichtig en ouder)

- Partijen in netwerk: jeugdzorg, welzijnswerk, politie, justitie en arbeidsvoorziening, scholen/opleidingen

Wat kan RMC-functionaris betekenen voor het ZAT?

- Zit niet zelf in ZAT; vaak combineert een leerplichtambtenaar deze functie met een andere
- Belangrijke informatiebron; beleidsmatige adviezen geven aan de school op basis van trends
- Monitoring gegevens voor beleid
- Heeft voor een deel hetzelfde beleidsmatige netwerk als voor ZAT nodig is!

RMC-trends

- Er is een nieuwe Leerplichtwet in ontwikkeling (1 januari 2007)

Privacy

- Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP)
- Leerplichtwet 1969
- Wet voortgezet onderwijs / Wet op de expertisecentra / Wet educatie en beroepsonderwijs (RMC-wet)
- Wetboek van strafrecht, geheimhoudingsplicht
- Algemene wet bestuursrecht, geheimhoudingsplicht
- Gemeentewet
- Privacyreglement/gedragscode gemeente
- Geheimhoudingsplicht:
  - Alleen die gegevens verstrekken waartoe de wet hem verplicht, of

- Indien zijn taak het noodzakelijk maakt anderen te informeren

RMC-informatiebronnen

- www.ingrado.nl (site van landelijke vereniging voor leerplichtambtenaren)
- www.voortijdigschoolverlaten.nl (o.a. good practices)

Politie (en HALT) - Wettelijk kader

- Politiewet 1993
- Herziening jeugdstrafrecht (1995):
- Bureau HALT heeft als doelstelling een bijdrage te leveren aan criminaliteitsbestrijding en -preventie bij jongeren tot 18 jaar

Taken

- Politiewet 1993: de politie heeft tot taak te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven
- Voorbeeld daarvan: voorstel doen tot een taakstraf bij HALT

Verantwoordelijkheid

- Politie werkt onder verantwoordelijkheid van korpsbeheerder (= hoofdcommissaris van politie)
- De korpsbeheerder maakt afspraken binnen de driehoek: politie - burgemeester - OM
- Beleid aanpak (jeugd)criminaliteit/handhaving openbare orde is verantwoordelijkheid van de driehoek

- HALT-afdoeningen krijgen vorm binnen afspraken met driehoek

Relatie HALT - Politie

- HALT-afdoeningen worden gefinancierd door Ministerie van Justitie
- Preventieve veiligheidsbeleid (o.a. voorlichting op scholen) vanuit HALT wordt gefinancierd door gemeenten

Wat kan de politie doen in het ZAT?

- Preventie
- Individuele cliëntbesprekingen
- Signaleren en verwijzen

Landelijke trends

- Als gevolg van accentverschuivingen naar meer wijkgerichte politiezorg, de (her)introductie van buurtagenten en andere vrijgestelde netwerkers zijn ook de operationele jeugdwerkers verplaatst naar het wijkteam
- De omslag naar een integraal jeugdbeleid
- De naleving van de leerplicht wordt door justitie/OM gezien als een duidelijk aangrijpingspunt voor het bestrijden van jeugdcriminaliteit
- Ouders zijn voor justitie een belangrijk aangrijpingspunt om preventief of correctief invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van jeugdigen (o.a. HALT, opvoedingscursussen voor ouders)

Privacy

- Politie: alleen bij uitvoering van politietaak:
  - Opsporing
  - Handhaving openbare orde
  - Hulpverlening
- En volgens de Wet politieregisters: deze wet werkt met drie cirkels van instanties en personen die informatie uit de politieregisters mogen ontvangen:
  - Politieambtenaren
  - OM en burgemeester
  - Organisaties met publieke taak, zoals AMK, Raad voor de Kinderbescherming, erkende organisaties voor slachtofferzorg
- Uitwerking Wet politieregisters in besluit politieregisters
- Besluit politieregisters is gesloten systeem

Informatiebronnen

- www.politie.nl
- www.om.nl
- www.halt.nl

(School)maatschappelijk werk – Wettelijk kader

- AMW heeft een wettelijke basis in de Welzijnswet (1994)
- Het schoolmaatschappelijk werk is niet vastgelegd in wet- en regelgeving

Taken

- Kortdurende hulpverlening bij materiële en psychosociale problematiek aan leerling en ouders
- Begeleiding van een kind waarbij de ontwikkeling stagneert
- Brugfunctie tussen partijen
- Vormgeving van de zorgverbreding in het onderwijs door analyseren van de hulpvraag/opstellen van handelingsplannen, vervullen van een coördinerende en organiserende rol met betrekking tot de hulpverlening
- Kortdurende hulpverlening bij materiële en psychosociale problematiek aan leerling en ouders
- Informatieve hulpverlening aan leerlingen, ouders en docenten
- Brugfunctie tussen partijen
- Preventie en consultatie
- Registratie en rapportage
- Informatieve hulpverlening aan leerlingen, ouders en leerkrachten
- Verwijzing en coördinatie
- Preventie en consultatie
- Signalering en belangenbehartiging met betrekking tot het schoolklimaat
- Registratie en rapportage

Wat kan het (school)maatschappelijk werk doen in het ZAT?

- Zie de lijst van taken
- Brugfunctie tussen kind, ouders, school en (jeugd)zorginstellingen

Verantwoordelijkheid

- Over het algemeen de gemeente. In enkele gevallen de provincie

Trends

- In het kader van het lokaal (preventief) jeugd-beleid bevorderen gemeenten in toenemende mate de afstemming en samenwerking tussen welzijnsvoorzieningen en het onderwijs, als ook de samenwerking met voorzieningen op het terrein van de gezondheidszorg, politie en justitie
- Roep om versterking van het SMW in het voortgezet onderwijs

Privacy

- Wet bescherming persoonsgegevens (WBP)
- Wet op de jeugdzorg
- Wetboek van strafrecht
- Privacyreglement Bureau Jeugdzorg
- Beroepscode Algemeen Maatschappelijk Werk
- Geheimhoudingsplicht/buitenkantinformatie
- Niet zonder toestemming vooraf (leeftijdsgrenzen en zwaarwegend belang)
- Uitzonderingen:
  - Wettelijke plicht
  - Onderling overleg tussen rechtstreeks betrokkenen bij cliënt
  - Niet automatisch verschoningsrecht

In een *intern* zorgteam kan een schoolmaatschappelijk werker, mits noodzakelijk bij de speciale begeleiding betrokken, ook zonder toestemming gegevens

verstrekken (informereren vooraf/achteraf noodzakelijk behoudens overmacht)

Informatiebronnen

- Via Google 'schoolmaatschappelijk werk' kom je op allerlei lokale informatiepagina's

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)

Op de site van het AMK is de volgende informatie te vinden.

Advies

U kunt bijvoorbeeld voor advies terecht bij het AMK om:

- een inschatting te maken van de problemen van het kind;
- te overleggen hoe u uw vermoedens met de ouders kunt bespreken;
- te overleggen welke hulp u het kind of de ouders kunt bieden.

Soms blijft het niet bij een adviesgesprek, maar zijn er meer contacten tussen u en het AMK over hetzelfde gezin. Het AMK kan u ondersteunen bij uw aanpak van een vermoedelijke situatie van kindermishandeling.

Zo kunt u bijvoorbeeld een maatschappelijk werkende of vertrouwensarts vragen om u te helpen bij het voorbereiden van gesprekken met de ouders over uw zorgen.

Voor een adviesgesprek hoeft u de naam van het kind en van het gezin niet te noemen. Het AMK legt geen

persoonsgegevens over het gezin vast. Als u dat wilt, kunt u ook uw eigen naam en functie achterwege laten. U blijft verantwoordelijk.

Na een adviesgesprek onderneemt het AMK géén actie in de richting van het kind of het gezin. U blijft als adviesvrager zelf verantwoordelijk voor het al dan niet bieden van hulp.

Melding

Ziet u, eventueel na een adviesgesprek, geen kans om zelf iets met uw vermoedens van kindermishandeling te doen, dan kunt u een melding doen. Want iedereen die vermoedt dat een kind wordt mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt, heeft het recht om zijn vermoedens bij het AMK te melden: een leerkracht, een huisarts, een politiefunctionaris of bijvoorbeeld een buurman.

Na een geaccepteerde melding stelt het AMK een onderzoek in naar de gezinssituatie van het kind. Blijkt het kind inderdaad in de knel te zitten, dan organiseert het AMK hulp, zodat de situatie voor het kind verbetert. Het AMK biedt zelf geen hulp, maar zorgt er wel voor dat de noodzakelijke hulp in gang wordt gezet. Het onderzoek en de keuze van hulpverlening gebeurt zoveel mogelijk in overleg met de ouders.

In ernstige gevallen kan het AMK de kindermishandeling melden aan de Raad voor de Kinderbescherming, zodat de procedure voor een kindbeschermingsmaatregel in gang kan worden gezet. Het AMK doet dit alleen als hulpverlening niet voldoende wordt geacht om de situatie voor het kind te verbeteren of

als de ouders niet bereid zijn om de noodzakelijke hulp te accepteren. Het AMK doet aangifte bij de politie als het AMK vermoedt dat een ernstig strafbaar feit is gepleegd en dat onderzoek van de politie noodzakelijk is voor de veiligheid van het kind.

Na een melding is het AMK verantwoordelijk voor het onderzoek en voor het in gang zetten van de stappen die daarna moeten volgen. Voor het doen van het onderzoek heeft het AMK uiteraard informatie nodig, zoals uw eigen naam, functie en adres, en de naam en het adres van het kind, voor zover deze gegevens bij u bekend zijn.

Uitgangspunt is dat het AMK zoveel mogelijk openheid biedt in de richting van de ouders: over de melder, de inhoud van de melding en over de uitkomsten van het onderzoek. Alleen als het echt niet anders kan, wordt er buiten de ouders om gesproken en gehandeld.

Informatiebron

www.amk-nederland.nl

LEERLING
ENZORGIN
HET VMBO &
PRAKTIJK
ONDERWIJS

